

juxta has duas justificationes, duas oportet distinguere quæstiones: una est, an praeter fidem necessarii sint aliqui boni actus voluntatis ad justitiam obtinendam; alia est, an bona opera sint necessaria ad conservandam justitiam, vel ad augendam et perficiendam illam. De hoc posteriori membro in libro sequenti et ultimo dicturi sumus, hic enim de sola prima justificatione tractamus, et consequenter de sola dispositione ad illam. Quia vero hæc duplex est, scilicet, remota et proxima, hic præcipue agimus de proxima, quia hæc est per se necessaria ad justificationem, et sola illa remissionem peccatorum infallibiliter impetrat; quia vero remota dispositione utilis est, et regulariter ac ordinarie præcedit, et propterea necessaria reputatur, ideo de illa etiam in capite sequenti dicimus. Nunc vero de dispositione simpliciter necessaria, sine qua justificatio extra sacramentum non obtinetur, loquemur, et doctrinam catholicam confirmabimus, postea vero fundamens hæreticorum satisfaciemus.

4. *Catholica assertio.*—Dicendum igitur est praeter fidem necessarium esse aliquem motum voluntatis, quo se peccator ad justitiam disponat. Assertio est de fide, quæ imprimis probari potest illis testimoniis Scripturæ, quibus ad æternam salutem præter fidem opera postulantur, negaturque solam fidem ad salutem sufficere, quæ testimonia late referimus libro sequenti, tractando de necessitate operum, quibus mandata servantur, ad gratiæ conservationem. Nunc breviter probatur primo ex Christi doctrina, Matth. 25, ubi docet multos habentes catholicam fidem damnari ex defectu gratiæ seu justitiæ vere justificantis; hoc autem esse non posset si sola fides catholica justificaret, sive per modum formæ, sive per modum ultimæ dispositionis, a qua forma non separatur, ut per se notum est, et in superioribus satis probatum; ergo, juxta Christi doctrinam, sola fides non est sufficiens dispositio ad justitiam. Consequens est evidens. Major patet imprimis ex parabola decem Virginum in principio illius capituli a Christo proposita. Nam constat non solum Virgines prudentes, sed etiam fatuas fidem habuisse, tum quia (ut inquit Augustinus, sermon. 22 de Verb. Domin.), *intelligendum est omnes Christi nomine censi de quibus agitur; non enim possunt qui Christiani non sunt, sponso Christo venire obviam;* tum etiam quia fatuae quæ clamabant: *Domine, Domine, aperi nobis,* fidem quidem

habebant, et tamen illis respondit Dominus: *Amen dico vobis, nescio vos.* Eodem fere modo induci potest parabola de talentis ibidem subjuncta. Nam qui unum talentum accepit, et otiose illud servavit, fidem supponitur habuisse, et tamen tanquam inutilis servus in tenebras exteriores ejicitur. Evidenter vero id convincit forma judicii, quæ tertio loco ibi describitur, ubi homines agnoscentes Christum ex operibus judicantur. Unde idem Dominus dicit, Matth. 7: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos, et adjunxit: Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.* Et in reliqua parte capituli multis modis eamdem tradit doctrinam. Et ideo Paulus, 1 Corinthior. 13, inquit: *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.* Ex quo loco duo colliguntur, unum est, fidem esse posse sine charitate, alterum est, fidem sine charitate non prodesse, ac subinde non sufficere ad vitam æternam, neque ad justitiam coram Deo.

5. *Aliis Scripturæ locis probatur.*— Secundo, probatur eadem veritas ex aliis locis in quibus promittitur remissio peccatorum, non absolute, nec sub conditione solius fidei, sed sub conditione contritionis, seu penitentiae, vel charitatis, ut in capite sequenti videbimus de singulis actibus in particulari. Generaliter autem sufficit illud Zachar. 1: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos.* Quod autem non postulet conversionem per fidem manifestum est, nam statim addit: *Convertimini de viis vestris malis, et de cogitationibus vestris pessimis,* et Joel. 2 id aperius explicatur, dum additur: *Convertimini ad me in toto corde vestro,* et adduntur alia opera penitentiae: *In jejunio, et fletu, et planctu, etc.* Et similia sunt multa Ezechiel., 18 et 33, Osee 14, et similibus; ex quibus sumi etiam potest aliud argumentum, quia Deus, in his locis et similibus, ad fideles ipsum agnoscentes et credentes, sua tamen precepta non servantes, loquitur, et ab illis requirit aliquam dispositionem ut eis peccata remittat, eosque justificet, non postulat autem fidei dispositionem, sed voluntatis. Et hoc etiam confirmant testimonia in quibus fides mortua interdum appellatur, et esse posse supponitur, ut Jacob. secundo, nam inde evidenter concluditur illam solam non esse formam dantem animæ vitam, neque esse ultimam

dispositionem ad illam, quia neque ultima dispositio esse potest sine forma, ut saepe dixi, neque potest forma dare vitam, et ipsa esse mortua.

6. *Probatur ex Tridentino.*— Tertio, ostendit hoc potest ex illis Scripturæ locis, in quibus declaratur modus quo fides justificat, tanquam fundamentum et radix justitiae, non tanquam forma vel integra dispositio, quæ testimonia infra respondendo hæreticis affremus. Nunc ergo solum addimus doctrinam ac definitionem Concilii Tridentini, nam, sess. 6, capit. 6, dispositionem ad justificationem describens, licet primo loco actum fidei ponat, addit alios actus voluntatis, et capit. 6 docet fidem sine charitate mortuam et otiosam esse, et capit. 8 docet fidem esse justitiae initium et fundamentum, non complementum, et cap. 9 ait, stante vera et integra fide, posse aliquem, suam indispositionem considerantem, de sua gratia formidare, mirum, quia sola fides non constituit hominem justum, nec ad justitiam illum sufficiens disponit. Ac tandem, canon. 9, anathema dicit in eum qui *sola fide impium justificari dixerit, ita ut intelligat nihil aliud requiri quod ad justificationis gratiam consequendam cooperetur, et nulla ex parte necesse esse eum sua voluntatis motu preparari atque disponi.* Multa denique possunt ex Patribus adduci ad eamdem veritatem confirmandam, sed illa melius tractando de singulis voluntatis motibus afferemus.

7. *Hæretici molliores confutantur.*— Atque ex his felluntur facile novi quidam hæretici dicti molliores Lutherani, qui, testimoniis Scripturæ coacti, fatentur præter fidem intellectus et præter fiduciam necessarios esse alios motus voluntatis ut homo justificetur, et nihilominus negant esse necessarios tales motus, ut dispositiones ad justitiam, vel (ut ipsi loquuntur) ad apprehendendam justitiam, nam hoc soli fidei concedunt; alios vero actus dicunt solum requiri ut signa veræ fidei et necessarios comites illius. Sed hoc, ut dixi, facile ex dictis refutatur, et ex sola pertinacia saltem verbis defendendi proprium errorem excoquatum esse ostenditur. Primo, quia potissima ratio ob quam fides dicitur esse dispositio necessaria ad justitiam, est, quia necessario supponi debet in homine adulto actus fidei, ut gratiam et remissionem peccatorum consequi possit; sed actus etiam alii voluntatis necessario debent supponi, et ex

CAPUT XVIII.

AN SPES SIT DISPOSITIO AD JUSTITIAM, ET QUÆ
ILLA SIT?

1. *Concilium Tridentinum sex actus, qui ad justitiam disponunt numerat, et cur hic de spe agendum.*— Diximus in universali aliquem motum voluntatis esse dispositionem ad justitiam; quia vero motus hic non unus tantum, sed multiplex est, de illis in particulari dicere necessarium est. Concilium ergo Tridentinum, dicto capit. 6, sex actus voluntatis in hac dispositione enumerat post fidem, ac subinde

post voluntatem credendi, quæ, ut dixi, sub fide comprehenditur; scilicet, timor Dei, spes in Deum, quem actum sentit esse idem cum fiducia, amor Dei, odium seu detestatio peccati, propositum novæ vite, et propositum baptismi in non baptizatis, vel poenitentia in peccatoribus jam baptizatis, ut in cap. 14 idem Concilium declarat. In hoc ergo capite et sequenti duos primos actus declarabimus, et postea reliquos. Et quamvis Concilium in illo post fidem primo loco ponat timorem, quia ordine generationis solet esse primus, nihilominus, in can. 4, inter actus quibus homo ad justitiam preparatur, omissis timore, secundo loco ponit actum spei, quia per se magis necessarius, et perfectione ac intentione est prior, et ideo prius de illo dicemus, praesertim quia ejus doctrina magis connexa est cum his quæ capite præcedenti diximus.

2. *Assertio de fide.*—Primum ergo omnium certum est praeter fidem necessarium esse actum spei, ut impius ad suam justificationem disponatur. Conclusio est de fide definita in Tridentino supra, quod eam probat ex verbis Christi, Matth. 9: *Confide, filia, remittuntur tibi peccata tua*, intelligens postulasse Christum ab illo paralyticu per illa verba fiduciam obtinendi remissionem peccatorum, qua se ad illam præpararet, tacite docens spem et fiduciam idem esse, sicut prius dixerat: *In spem eriguntur fidentes Deum sibi per Christum propitium fore*. Hinc sœpe in Scriptura salus spei tribuitur; dicit enim Paulus, ad Romanos, 8: *Spe salvi facti sumus*, et 1 Joan. 3: *Qui habet hanc spem, sanctificat se*. Quanquam enim in his locis utilitas spei ad justificationem magis quam necessitas doceri videatur, nihilominus in eis tradunt Apostoli ordinariam ac necessariam viam obtinendæ salutis a Salvatore sperando et expectando. Unde est illud Proverbior. 8: *Qui sperat in Domino, sanabitur*; et Psalm. 90: *Quoniam in me speravit, liberabo eum*. Quibus verbis et necessitas et causalitas hujus actus respectu justitiae satis significatur. Unde propter necessitatem spei dixit Ambrosius, libro 1 de Poenitent., capite primo: *Nemo potest agere poenitentiam, nisi qui speraverit indulgentiam*; et Bernard., sermon. 3 de Annuntiat.: *Sola spes* (inquit) *apud te miserationis obtinet locum, nec oleum misericordiaz nisi in vaso fiduciae ponis*. Ubi (quod obiter notandum est) particula sola non excludit poenitentiam, amorem, et similia, ut est per se notum, sed excludit diffidentiam ac desperationem, et spes necessitatem ostendit, sine

qua cætera necessaria ad salutem haberi non possunt, et ideo sola dicitur miserationem obtainere; et præterea Augustinus, libro de Catechisandis rudibus, capite 4, in fine, docet ita esse catechisandum illum qui ad Deum convertitur, *ut audiendo credit, credendo speret, sperando amet*; nam, ut inquit serm. 22 de Verb. Apost.: *A fide domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur*. Similia habet Origen., in cap. 4, epistol. ad Roman., versus finem, ubi fundamentum salutis dicit esse fidem, augmentum spem, perfectionem charitatem. Et similia habet Damascenus, lib. 3 de Fide, cap. 44.

3. *Fulcitur ratione.*—Ratione item ostendit potest haec veritas, quia justificatio et indulgentia peccatorum non est humanum opus quod viribus hominis fieri aut comparari possit, sed a Deo est expectandum, juxta promissa ipsius, ut in superioribus ostensum est; ergo non potest convenienter conari ad remissionem peccatorum obtinendam, nisi firmiter speret illam esse obtenturum, si ex parte sua conditionem impleat sub qua est a Deo promissa. Unde cum sine Dei auxilio non possit homo conari sicut oportet, ut se ad justificationem disponat, etiam necesse est ut firmiter speret tale auxilium non esse sibi ex parte Dei defuturum, si per ipsum non steterit; nam hoc etiam promissum est, ut libro quarto vidimus. Hac ergo ratione actus spei est ad salutem necessarius. Ut autem haec ratio et necessitas hujus actus melius intelligatur, nonnulla circa illum explicanda sunt huic loco opportuna, omissis aliis multis quæ de virtute spei in proprio loco tractanda sunt.

4. *Dubium primum de objecto spei deciditur.*—*Tria considerari possunt in objecto spei.*— Primum est, circa quod objectum proxime beat versari hic actus spei, ut est ad justificationem necessarius. Duo enim includit objectum spei, scilicet, id quod speratur, et eum in quo vel a quo speratur, quibus addere possumus illum per quem seu propter quem speratur. Primum est quasi materiale objectum spei, quod quidem, loquende absolute de tota virtute spei, latissime patet; nam comprehendit vitam æternam et omnia media quæ in ordine ad illam obtinendam promissa sunt. In ordine vero ad justificationem, non est necessarium speciale actum circa totam materiam spei exercere, sed solum circa id quod ad negotium justificationis necessarium est, nimirum, illa duo quæ explicuimus, sperare gratiam ad agendum poenitentiam sufficien-

tem, et veniam, si agatur. Secundum vero pertinet ab objectum formale, quod in tota materia spei et singulis ejus partibus integrum invenitur, et ideo hunc actum de quo tractamus, in illo objecto niti necesse est. Aditetur vero tertium, quia ex divina ordinatione tota salus nostra et peccatorum remissio ex Christi merito pendet, et per illum datur, ideoque secundum Deum est veluti proxima seu secundaria ratio, in quo spes nostra niti debet. Et hoc est quod Concilium Tridentinum dixit: *Ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi per Christum propitium fore*.

5. *Impugnatur haeticorum error.*—Et hinc ulterius colligimus contra haeticos, objectum hujus spei vel fiduciae necessariæ ad justificationem, non esse remissionem peccatorum, ut jam factam, sive in præterito tempore, sive in præsenti, sed ut obtainendam, seu ut futuram, saltem in ordine causalitatis et naturæ. Prima pars de præterito tempore manifesta est, quia per hanc fiduciam vel spem in suo genere et gradu justificatur impius; ergo ante illam non supponitur justificatio in tali homine facta; ergo non potest illa fiducia esse de justificatione sic facta, alias supponeret falsam fidem talis justificationis, et non esset vera spes, sed præsumptio. Præterquam quod, etiamsi homo sit in tempore præterito justificatus, et de hoc revelationem peculiarem habeat, jam non poterit talis justificatio fundari in fiducia postea concepta, ut per se notum est. Imo neque talis homo poterit circa talem justificationem spem habere, vel fiduciam propriam voluntatis; nam quod jam aliquis habet, et se habere credit aut videt, quid sperat? Rom. 8. Unde optime Augustinus, in id Psalm. 61: *Deus auxili mei, et spes mea in Deo est*, dixit: *Spes est, quandiu non est quod promissum est, et creditur quod nondum videtur*; ergo de justitia jam obtenta in tempore præterito non potest haberi fiducia propria voluntatis, licet possit haberi fides vel divina ex speciali revelatione, vel humana ex conjecturis, quæ fides, sicut non est spes, ita neque erit propria fiducia, sed assensus intellectus et quædam credulitas. Altera pars de justificatione præsente probatur simili ratione, quia spes vel fiducia est tantum de re futura. Item quia illa fiducia est via quædam ad justitiam, nam est quædam dispositio ad illam, ut fides catholica docet, vel etiam secundum haeticos est organum et manus per quam apprehen-

7. Secundum dubium de certitudine fiduciae. — *Opinio Vazquez.* — *De particulari fide.* — Sed queri ulterius potest an hic actus spei seu fiduciae semper includat conditionem aliquam in objecto, vel possit aut debeat esse actus omnino absolutus, quod est querere an certitudo talis fiduciae seu spei sit absoluta, vel tantum conditionata; et quia certitudo spei ex certitudine fidei manat, et in illa fundatur, ideo quæstio hæc de fiducia similem quæstionem de fide supponit. In qua P. Vazquez, disput. 210, 1. 2, capit. 4 et 5, partem affirmantem defendit. Et imprimis in cap. 4, præter fidem catholicam promissionum ad nostram justificationem pertinentium, quæ conditionem in objecto illo includit, agnoscit aliam fidem particularem earumdem promissionum, quæ non elicetur ab habitu fidei catholicæ, neque in objecto formalí cum illa convenit. Priorem fidem catholicam dicit esse certam ex revelatione divina in qua fundatur, ac proinde non esse de futuro eventu rei promissæ absolute, sed tantum sub conditione, quia promissio nobis revelata non est absolute, sed sub conditione facta, sive in sua generalitate, sive respectu uniuscujusque personæ particularis; et ita per fidem catholicam solum unusquisque sibi esse remittenda peccata, si rite disponatur, et dandum esse auxilium quo se disponat, si per ipsum non steterit, quia nemini est per fidem catholicam revelatum absolute quod sit justitiam, aut contritionem, aut auxilium efficax ad illam recepturus. Et ita huic fidei solum respondet firma spes talium promissionum sub prædictis conditionibus. At vero præter hanc fidem catholicam dari putat aliam fidem particularem earumdem promissionum, quia is, qui justificandus est cum effectu, absolute credit Deum sibi daturum auxilium efficax quo convertatur, et consequenter credit se fore justicandum, idque firmissime et absolute sperat, et de assensu hujus fidei ait non nisi in testimonio primæ veritatis, sed unumquemque aliunde id sibi persuadere ex peculiari auxilio et motione gratiæ per Christum datae, et ideo non elici ab eodem habitu fidei infusæ, sed aliunde haberi, et similem distinctionem ponit de fide miraculorum, de qua nunc dicere necessarium non est.

8. *Vazquez ulterius pergit.* — Postea vero in capite quinto addit utramque fidem, catholicam et particularem, dici justificare nos, non tanquam formam, vel sufficientem dispositionem, sed ut initium et fundamentum neces-

sarium, quia et est necessaria generalis fides promissionum, quæ universim factæ sunt, et fides etiam particularis qua quis credit Deum sibi non defuturum, neque negaturum auxilium efficax quo tandem justificetur: *Nam si aliquis (inquit) existimaret Deum sibi negaturum auxilium efficax ad salutem, omnis ad justificationem progressus et dispositio impediatur, ut manifeste constat.* Inter reliqua enim necessaria ad justificationem, prima debet esse spes veniæ; *hac autem sine fidei peculiariter esse non potest.* Quia, licet quis credit promissiones universales, nisi etiam credat, iis operibus quæ exercet, se a Deo esse veniam consecuturum, quæ est fides promissionis particularis, non poterit nunc a Deo veniam sperare, ac proinde nec justificari. Unde videtur hæc sententia hæreticis concedere, necessariam esse ad justificationem, peculiarem fidem et fiduciam absolutam obtinendi justificationem; discrepat vero ab eorum errore, quia illi solam illam fidem vel fiduciam postulant, hæc vero opinio solum requirit illam ut fundatum aliarum dispositionum. Unde ex sententia hæreticorum illa fiducia immediate est de ipsa justitia Christi imputata, vel imputanda homini; juxta illam vero sententiam illa particularis fides et fiducia est de vera justificatione obtainenda, mediante alio auxilio efficaci, et perfectiori dispositione per illud acquirendam.

9. Hæc vero sententia duo continet: unum est, illam particularem fidem et spem absolutam in ea fundatam esse possibilem; aliud est, eamdem fidem et fiduciam esse necessariam ad justificationem per fidem. Et primum quidem probabile est, sicut etiam est probabile dari posse fidem specialem et absolutam miraculorum. Sed hoc nunc in materiam de Fide remitto, ubi tractandum est an illa fides specialis, si detur, sit specie distincta a catholicæ, et, si est distincta, an sit omnino certa, ita ut omnem formidinem excludat; nam si est distincta, non innititur in revelatione divina, et si in revelatione divina non innititur, neque etiam omnem formidinem excludet. Quod si e contrario omnem formidinem excludit, et consequenter divinam revelationem specialem requirit in qua nitatur, profecto non erit a fide infusa distincta. De quo aliquid in simili dicemus infra, tractando de certitudine gratiæ, nunc enim possibilitatem illius particularis fidei permittimus, quo cumque tandem modo illa declaretur.

10. *Necessitas fidei illius impugnat.* et

xilium efficax, sub ea conditione sub qua est promissum.

11. *Confirmatur.* — Et confirmatur, quia nullus, qui converitur ad Deum cum fiducia vere pœnitendi et obtinendi remissionem peccatorum, nititur quoad fiduciam in aliqua promissione vel revelatione absoluta sibi specialiter facta (loquor secundum legem ordinariam, et secluso privilegio vel miraculo speciali, et sic est res evidentissima); ergo non est unde illam absolutam spem concipiatur, vel assensum omnino firmum, et infallibilem, et excludentem omnem formidinem, quod recepturus sit auxilium efficax quo infallibiliter disponatur sufficienter. Nam, si peccator solum conjecturis ducatur ad id definite et absolute credendum et sperandum, etiamsi id faciat ex impulsu Spiritus Sancti interius moventis, ex parte potentiae nunquam poterit esse talis assensus vel fiducia ut omnem formidinem excludat; semper ergo relinquitur in objecto tacita conditio, nam quia non est omnino certum quod fuerit impleta, inde nascitur formido. Sicut contingit in assensu quo quis credit se esse justificatum solum ex conjecturis et impulsu Spiritus Sancti absque speciali revelatione; nam talis assensus, quantum est ex se, secum patitur formidinem, ut infra videbimus; ergo multo magis idem dicendum est de judicio et spe futuræ justificationis, vel receptionis efficacis auxilii. Eo vel maxime quod neque iste modus certitudinis ex conjecturis necessarius est ut possit quis veram pœnitentiam agere; ergo multo minus est necessaria specialis fides omnino certa, et expellens omnem formidinem, vel absoluta fiducia particularis, quæ sit fundamentum aut via ad omnem justificationem peccatoris.

12. *Argumentum a contrario fit.* — Unde tandem argumentor a contrario, nam, si talis fides specialis esset necessaria ad omnem justificationem impii, sequeretur omnem illum qui justificatur a peccatis, ab ipso momento justificationis, simili fide posse et debere credere se esse justificatum; consequens est plane falsum; ergo. Sequela patet, quia homo ut justificetur, debet credere fide speciali et sine formidine se fore justicandum, et sibi esse dandum auxilium efficax quo se sufficienter ad justitiam disponat; ergo, quotiesquis in re ipsa justificatur, supponitur in illo talis fides; ergo talis fides semper debet in eo firma perseverare, quia nunquam potest de veritate ejus formidari; ergo sem-

per tenetur talis homo credere impletum fuisse in eo quod per talem fidem credit, quodque in virtute ejus absolute speravit; ergo tenetur eadem certitudine credere se fuisse justificatum; hoc autem dici non potest, ut in libro sequenti videbimus; ergo nec dici potest talem particularem fidem firmissimam, aut spem omnino absolutam ex parte objecti, esse ad omnem justificationem necessariam.

13. Oppositus fit satis. — Neque fundamen-tum contrariæ sententiae insinuatum in verbis quæ retulimus alicujus momenti est. Nam im-primis aliud est quempiam existimare Deum sibi esse negaturum auxilium efficax ad salu-tem, aliud non absolute credere indubitanter et sine formidine Deum sibi esse daturum auxilium efficax; potest enim aliquis neque hanc fidem neque illam existimationem ha-bere, sed medio modo se habere, firmissime credendo sibi non esse defuturum auxilium efficax ex parte Dei, licet possit formidare ne ex parte sua illud impedit. Cum ergo dicitur quod, si quis existimat Deum esse negaturum auxilium efficacem, impediretur cursus jus-tificationis, distinguendum est; aut enim talis homo existimat Deum esse negaturum ex se, seu non esse paratum ad dandum tale au-xilium, et in hoc sensu vera est propositio, sed non sequitur ex nostra sententia, quia, ut dixi, sine absoluta fide speciali de futuro au-xilio efficaci, potest quis non habere illam de Deo existimationem, sed contrariam, nimi-rum Deum ex se esse paratum ad dandum tale auxilium. Vel existimat peccator Deum esse negaturum, vel potius non daturum auxilium efficax, si per ipsum hominem stet, et talis existimatio non est gratiæ aut veritati contraria, et ideo propter illam non impedi-retur justificationis progressus; quin potius inde poterit homo excitari, ut sollicitior sit in adhibenda sua cooperatione ad justificationem suam, cum alioqui certo credit Deum non esse defuturum. Et hunc modum firmissimæ spei docuit nos Concilium Tridentinum, sessione sexta, capite 13, respectu perseve-rantiae, eademque ratio est respectu justificationis. Quapropter falsum est aliud quod ibi assumitur, scilicet, spem veniæ sine fide spe-ciali esse non posse, intelligendo per fidem specialem, ut ille auctor intelligit, aliquam distinctam a fide catholica in ratione assen-tiendi. Nam ad justificationem nulla spes vel fi-ducia necessaria est, quæ non sit virtutis spei infusæ ac Theologie; hujusmodi autem spes

in fide catholica sufficienter fundatur, juxta definitionem Pauli : *Fides est fundamentum rerum sperandarum*, ubi, ut supra visum est, fidem catholicam describit; ergo ad speran-dum, sicut oportet, ut homini justificatio con-feratur, non est necessaria alia fides præter catholicam, sed tantum necessarium est uni-versales promissiones sibi per fidem et spem applicare, quod per eamdem fidem catholi-cam et spem Theologicam fit, ut declaravi. Unde cum additur oportere ut is qui justifi-candus est credat in particulari, quod his operibus, quæ exercet, est a Deo veniam con-secuturus, ut sit verum, semper est accipien-dum cum subintellecta conditione, scilicet, si ea opera talia sint, qualia ad veniam obti-nendam esse oportet. Et tunc illa fides non est distincta a catholica. Non est autem ne-cessarium ut peccator, dum justificari inten-dit, certa et absoluta fide credat illa opera, quibus hic et nunc justificari intendit, talia sint qualia esse oportet ad veniam a Deo ob-tinendam; hoc enim neque illi revelatum est, neque præceptum; satis ergo est ut per con-jecturas probabiliter id existimet, licet formidare possit, hoc enim non repugnat cum cer-titudine spei, ut declaravi.

CAPUT XIX.

QUANTA SIT NECESSITAS ACTUS SPEI AD JUSTIFI-CATIONEM, ET AN SIT MAJOR QUAM TIMORIS?

1. Declaratur titulus hujus capituli. — *Opi-nio.* — Sensus prioris partis hujus tituli est, an actus spei infusæ, prout illum declaravimus, sit semper et in omni justificatione ne-cessarius, vel solum frequenter et ordinarie. Ex doctrina enim Concilii Tridentini non vi-detur colligi absoluta necessitas, sed tantum ordinaria et moralis; nam eodem modo loquitur Concilium de spe ac de timore; sed, non obstante doctrina Concilii Tridentini, timor non est simpliciter necessarius, sed ordina-rie, ut omnes docent; ergo idem dici potest de actu spei. Atque ita videntur de hoc actu opinari graves moderni auctores, Vega, lib. 6 in Trident., cap. 27; Petr. Soto, lect. 10 de Pœnit.; alter Soto, lib. 2 de Natur. et grat., c. 13, et in 4, d. 14, quæst. 2, art. 5, § *Hinc ergo retro*; Valent., tom. 2, disp. 8, quæst. 5, punct. 4. Et suaderi potest, quia, ut homo justificetur, satis est quod perfecte converta-tur in Deum, juxta illud : *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos*, præsertim si conversio-

sit per amorem super omnia, qui per se suffi-cienter opponitur peccato. At potest homo post veram Dei fidem ipsum super omnia di-ligere, et propter ipsum peccata detestari, etiam si spes illi in mentem non veniat; ergo potest disponi ad justitiam sine formalis actu spei. Probatur minor, quia actus amoris non pendet intrinsece ex actu spei, sed ex boni-tate objecti sibi per fidem sufficienter propo-siti, quod potest homo propter ipsum diligere, etiamsi ab illo nihil actu speret, idemque est de odio vel detestatione peccati, potest enim per se odio haberi peccatum, quia est offensio Dei, etiamsi nihil de venia speranda cogitur. Ac denique neque ab obtinendum auxilium est necessaria prævia spes ipsius auxilii, nam ad credendum confert Deus auxilium prius quam speretur, et ad ipsum ac-tum sperandi datur auxilium, non propter ip-sum actum sperandi, sed ex liberali gratia Dei; ita ergo dari potest ad amandum Deum vel detestandum peccatum, etiamsi actus spe-randi non præcedat; ergo non est unde talis actus sit simpliciter necessarius.

2. Vis superioris rationis. — Hæc igitur suadere videntur formalem actum spei non esse tam necessarium ad progressum justifi-cationis, sicut est actus fidei, nam actus fidei per se requiritur, et aliquo modo ex natura rei, ut supra dixi, ut cæteris actibus voluntatis proportionate objectum proponat; spes vero non habet tam intrinsecam connexio-nem cum aliis actibus voluntatis, amoris, vel pœnitentiae, licet ad illos excitandos pluri-mum conferre possit. Et id, considerata ho-minis conditione, quia naturale est homini ab imperfecto ad perfectum procedere, et ideo per amorem concupiscentiae, ad quem spes pertinet, ordinarie inducitur ad perfectiorem dilectionem benevolentiae et charitatis.

3. Assertio. — *Declaratur ex duplice justifi-cationis genere.* — Nihilominus tamen abso-lute dicendum censeo necessarium esse ad adulторum justificationem ut aliquis formalis actus spei præcedat, etiamsi necessarium non sit ut in ipsa actuali justificatione formaliter semper interveniat. Ut hoc declarem, distin-guo duplē justificationem: una est, qua homo antea infidelis ad fidem convertitur ut usque ad justitiam obtinendam progrediatur, de qua tractat Concilium Tridentinum, in dicta sess. 6, capit. 6: alia est, qua fidelis peccator se ad justitiam parat, de qua idem Concilium agit, in eadem sess. 6, capit. 14, et sess. 14, capit. 4. In priori justificatione